

ומתחזקת בעזר צור ישראל וגואלו מיום ליום עד שהגענו להקמת
הצבא בישראל, אשר ע"י עשה ה' תשועה גדולה ונמסרו רבים ביד
מעטים". אולם עם כל הערצתו לצה"ל אין איש ההלכה יכול להתעלם
ממה שאינו כהלכה. הוא מתריע על כן על הפגמים שנתגלו. בתוך
האור הגדול, הוא רואה גם את הצללים ולכן הוא ממשיך:

"אולם מתוך האור הגדול המאיר והולך נתגלו גם כמה צללים... הלב
מתכווץ לראות את הנוער הישראלי, אשר שש להתגייס לצבא ישראל
במטרה קדושה ובחרף נפש בעד הצלת ישראל. אשר באמת זכות
גדולה נתגלגלה על ידו, אבל כמה לא חלי ולא מרגיש את גודל
האסון, אשר הנהו ממיט על עצמו בהילול ש"ק ואכילת גו"ט והוא לא
ידע, כי בנפשו הוא ובמעשהו הנהו מאבד את עולמו" (מתוך מאמרו
של ר' שמואל הכהן וינגורטן ב"הצופה").

הגאון רבי צבי הירש פסח פרנק זצ"ל * רבה של עית"ק ירושלים
תובב"א, מגאוני הדור, גדולי הפוסקים והמשיבים המפורסמים,
ממצילי נשי ישראל מכבלי העיגון. נתפרסמו ספריו "הר צבי"
ליורה דעה ולאורח חיים, תשכ"ד—תשכ"ט, ירושלים.

רבי שלום ארי' שטאם

הרב רבי שלום ארי' שטאם רבה של האראדאק פלך וויטבסק
זצ"ל. **

באלול תרע"ה התגוררנו בעיירה גורודוק, הסמוכה לויטבסק
שברוסיה הלבנה.

הגענו שמה כפליטים, אחרי שגורשנו מעיירת מושבנו שימבורג
שבפלך קורלאנד, בפקודת מלכות הרשעה של רוסיה הצארית, שגירשה
את כל היהודים ממחוזות הספר, ביחוד מפלך קורלאנד וליטא.

* הגרצ"פ אמר על ספרי: יפים הם מבפנים ומבחוץ (מפי חתנו
מר אלטמן).

** הרב שטאם הוא היה נכדו של הרה"ג ר' ליב ז"ל, שהי' אב"ד בעיר
פאסחיל בימי הגאון ר' אבלי פאסחילר זצ"ל, מובא בשו"ת "גדולת מרדכי" של
א"י הגאון רבי מרדכי רבינר, רבה הראשון של העיר בויסק זצ"ל.
*** חידושי תורה שלו בהמשכים נתפרסמו ב"המאסף" שהופיע בירושלים.

בבואנו שמה החלה להתארגן חברה לעזרת הפליטים שהתיישבו שם. ואף הושיטה כבר עזרת אחים לכמה קבוצות פליטים יהודיים שעברו דרך העיירה (כי השלטונות הרוסיים לא היו נותנים ליהודים המגורשים לנדוד בעצמם אלא היו נותנים להם "בני לוויה" ממקום למקום — "אטאפ" קראו להם — בצורת שוטרים או חיילים רוסיים שהיו שומרים עליהם ומאיצים בהם להמשיך בנדודיהם).

והנה בשבת האחרונה של אלול, שבת שלפני סליחות, נודע שבשבת אחר הצהריים תעבור בתחנת הרכבת (המרוחקת מן העיריה כארבע ווירסטאות) רכבת משא, ובה כמה מאות משפחות יהודים, רעבים גם צמאים, חולים ורצועים, שלא יתנו להם לרדת לעיירה, אלא מיד יסיעום הלאה. גורדוק היתה להם התחנה הראשונה שבה הם עוצרים מאז כמה ימים.

מיד עלה הרב על הבמה וציוה, שמיד אחרי יציאה מבית הכנסת יתחילו להכין אוכל בשביל הבאים: יאפו ויבשלו, ירתיחו חלב בשביל התינוקות וכד'. ואת כל זה יעשו לא בחדרי חדרים ולא במטבח פנימה, אלא על הגזוזטראות ובחזית הפונה לצד הרחוב. ושליחים שלח הרב להודיע אותו הדבר גם בבתי הכנסת האחרים (יותר מעשרה בתי כנסיות היו בעיירה) ולהכריז על כך ברחובות.

מיד קם רעש גדול בכל העיירה. וכמדומני שהיו בעלי בתים אשר רטנו והתנגדו לחילול שבת פומבי וסיטוני, שגזר הרב על יהודי העיירה.

התמונה הזאת לא תמחה מלבי גם אם אחיה אלף שנים פעמיים — כיצד עמדו באותה שבת על כל הגזוזטראות ובכל החלונות נשים חסודות בבגדי שבת ובישלו ואפו ועשו כל מלאכה, וכיצד גברים אשר לא ניסו מעולם הצג כף רגלם במטבח, עסקו גם הם במצוה זו, שהסביר אותה הרב בבית הכנסת בדברים חוצבים להבות אש.

אחרי הצהרים נתרוקנה כל העיירה מיהודיה. הכל יצאו לתחנת הרכבת ונשאו אתם סירים ודודים, אוכל ושמיכות: אלה הולכים ברגל ונושאים את הדודים שנים שנים, ואלה נוסעים בעגלת סוסים עמוסה ומלאה (מכוניות לא היו עוד בשנים ההן).

בסוף הגיעה הרכבת המיוחלת והחיילים והשוטרים שליוו אותה, הודיעו, שהיא תעמוד בתחנה רק חצי שעה. היתה זו רכבת ארוכה מאד, מורכבת מעשרות קרונות משא אדומים ("אשלון" קראו לרכבת כזאת) והקרונות מלאים צאן אדם: גברים ונשים, זקנים וילדים, חולים ויונקי שדים. נמצאו ברכבת גם עסקנים מעין "ועד פליטים", שדאגו לחלוקה צודקת של מה שהובא. גם פרימוסים הובאו אל התחנה ואותם הדליקו וחיממו שוב את האוכל שנתקרר והרתיחו שוב את החלב לתינוקות.

מן הרכבת הורדו גם נשים אחדות שילדו בימים האחרונים, הן וולדותיהם, והמשטרה הרשתה גם לבעליהן ולילדיהן להיכנס לעיירה, אלא שראשי הקהל היו צריכים לערוב למשטרה, שבעוד שבוע או שבועיים תעזבונה המשפחות האלה את המקום, ותמשכנה בדרכן אל המקום ששמה הן צריכות להגיע. וגם מתים אחדים היו ברכבת, הם הורדו ונמסרו לאנשי העיירה לקבורה, אבל לקרוביהם לא נתנה המשטרה לרדת.

ואחרי חצי שעה שרק הקטר, הפליטים שבאו גורשו אל תוך הקרנות והרכבת המשיכה בדרכה.

אנשי העיירה נשארו בסביבות התחנה עם סירים ריקים — ורבים גם מסרו את הכלים שהביאו, עם יולדות וחולים קשים אחדים ועם המתים, שצריך להביאם העירה ולקברם. (ממכתבו של ר' אליעזר אלינר).